UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Tuomaan lapsuusevankeliumi

Marjanen, Antti

Marjanen, Antti; Tervahauta, Ulla; Vuolanto, Ville

2020

http://hdl.handle.net/10138/338760

Marjanen, A 2020, Tuomaan lapsuusevankeliumi. julkaisussa A Marjanen, U Tervahauta & V Vuolanto (toim), Varhaiskristilliset lapsuusevankeliumit. Suomen Eksegeettisen Seuran julkaisuja, Nro 120, Suomen eksegeettinen seura, Helsinki, Sivut 115-141.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Tuomaan lapsuusevankeliumi

Johdanto ja suomennos: Antti Marjanen

Johdanto

Tuomaan lapsuusevankeliumi (Tuom. lapsuusev.) koostuu yksittäisistä episodeista, jotka kertovat lukuisista Jeesus-lapsen tekemistä ihmeistä. Ensimmäiset niistä tapahtuivat, kun hän oli viiden vanha, ja viimeinen, kun hän oli kahdentoista ikäinen. Viimeinen ihme muistuttaa Luukkaan kertomusta kaksitoistavuotiaasta Jeesus-lapsesta, kun tämä hämmästytti kansan opettajia ja vanhimpia opetuksellaan Jerusalemin temppelissä. Tuomaan lapsuusevankeliumin kuva Jeesus-lapsesta on paikoin yllättävä: välillä Jeesus suuttuu ympärillään oleville tovereilleen ja muille ihmisille, esimerkiksi opettajilleen, ja rankaisee heitä, välillä hän taas tekee ihmeitä, joiden avulla hän korjaa omia ja muiden tekemiä virheitä.

Käsikirjoitukset

Tuomaan lapsuusevankeliumista on säilynyt suuri joukko käsikirjoituksia eri kielillä.[1] Kreikankielisiä käsikirjoituksia on säilynyt neljätoista. Tämän lisäksi kirjoitusta on käännetty joko kokonaisuudessaan tai osittain ainakin syyriaksi, latinaksi, georgiaksi, etiopiaksi, iiriksi ja slaavilaisille kielille. Monimutkaiseksi käsikirjoitusten vertailun ja niiden suhteiden analysoinnin tekee se, että niiden tekstimuoto ja sisältö poikkeavat merkittävästi toisistaan. Kun Constantin von Tischendorf laati ensimmäistä kriittistä Tuomaan lapsuusevankeliumin kreikankielistä tekstieditiota viiden käsikirjoituksen pohjalta vuonna 1853,[2] hän päätyi tunnistamaan kaksi eri resensiota, usean samasta äitikäsikirjoituksesta peräisin olevan

[1] Käsikirjoitusten esittely perustuu teoksiin Burke 2010, iii–iv; Aasgaard 2010, 248–251; Kaiser & Tropper 2012, 931–935.

[2] Tischendorf 1853.

käsikirjoituksen muodostamaa tekstityyppiä, pitkän (Ga)[3] ja lyhyen (Gb)[4]. Kun myöhemmin on löydetty lisää uusia kreikkalaisia käsikirjoituksia ja muille kielille käännettyjä versioita, erillisten resensioiden määrää on ehdotettu lisättäväksi kahdella, ja näin resensioiden kokonaismäärä olisi neljä.[5]

Tärkein kreikkalainen käsikirjoitus, jota Tischendorf ei vielä ottanut huomioon, on Jerusalemin patriarkaatin kirjaston Codex Sabaiticus 259. Se on kopioitu 1000-luvun loppupuolella, mutta perustuu oletettavasti tekstin hyvin varhaiseen kreikkalaiseen resensioon (Gs),[6] joka on peräisin 300–600-luvuilta.[7] Käsikirjoituksen kolofonissa, käsikirjoituksen loppuun myöhemmin liitetyssä merkinnässä, kopioitsijaksi mainitaan munkki Gerasimos ja kopiointipaikaksi Kyproksen Vavlas-kylä. Codex Sabaiticus 259 sisältää koko Tuomaan lapsuusevankeliumin tekstin, ja se on pääosin hyvin säilynyt.[8] Siksi tässä teoksessa olevassa Tuomaan lapsuusevankeliumin käännöksessä juuri tämän käsikirjoituksen teksti on valittu käännöksen pohjatekstiksi. Ainoastaan luvut 17–18 eivät sisälly käsikirjoitukseen Codex Sabaiticus 259, vaan perustuvat muiden kreikkalaisten käsikirjoitusten tekstiin ja ovat hyvin todennäköisesti tekstin myöhempiä, toissijaisia laajennuksia.[9] Ne on kuitenkin esitetty käännöksen liitteenä, koska ne esiintyvät joissakin muissa tekstin resensioissa ja havainnollistavat hyvin tekstin jatkuvaa laajenemista.

---

[3] Kahden koko tekstin sisältävän käsikirjoituksen (D, Dresden, A 187; B, Bologna, Univ. 2702) ohella hän käytti kahta katkelmallista käsikirjoitusta (P, Paris, gr. 239; O, Wien, gr. 162 [= 144]), joista jälkimmäinen on sittemmin kadonnut.

[4] Resensio perustui yhteen käsikirjoitukseen (S, Pyhän Katariinan luostari, Siinai, gr. 453). Sittemin Siinailta on löytynyt toinen kreikankielinen käsikirjoitus, joka edustaa samaa resensiota (C, Pyhän Katariinan luostari, Siinai, gr. 532).

[5] Näin Burke 2010, iii–iv, 127–171.

[6] Codex Sabaiticus 259 on ainoa olemassa oleva Gs-resension kreikankielinen edustaja. Säilyneet syyrian- ja jotkin etiopiankieliset käännökset edustavat samaa tekstin resensiota (näin Burke 2010, iii, 162–166). Jotkin syyriankieliset käsikirjoitukset ovat myös vanhempia kuin mikään säilynyt kreikankielinen käsikirjoitus (ks. Kaiser & Topper 2012, 932).

[7] Näin Aasgaard 2010, 248.

[8] Burke (2010, 128) on tosin kiinnittänyt huomiota siihen, että Gerasimoksen puutteellinen kreikan kielen taito on aiheuttanut jonkin verran harvinaisten sanojen väärinkirjoitusta, joka on johtanut tekstin turmeltumiseen. Käännöksen nooteissa on joitakin esimerkkejä tästä.

[9] Näiden lukujen käännösten yhteydessä mainitaan käsikirjoitus ja resensio, josta ne ovat peräisin.

Neljättä Tuomaan lapsuusevankeliumin kreikankielisen tekstin resensiota (Gd) edustaa parhaiten Ateenan kansalliskirjastossa säilytettävä Codex Atheniensis gr. 355, jonka Armand Delatte editoi vuonna 1927.[10] Resension poikkeuksellinen piirre on vaihtoehtoinen, laajempi tekstin aloitus, joka kertoo Joosefin, Marian ja Jeesuksen paosta Egyptiin ja Jeesuksen siellä tekemistä ihmeistä. Aloitusteksti myös esittää Tuomaan lapsuusevankeliumin kirjoittajaksi Jaakobin Tuomaksen sijasta. Mielenkiintoisten yksityiskohtiensa tähden se esitetään tekstin liitteenä. Samalla sekin havainnollistaa tekstitradition kasvua.

Kirjoituksen kieli, ajoitus ja alkuperä

Vaikka Tuomaan lapsuusevankeliumin vanhimmat säilyneet käsikirjoitukset ovat syyriankielisiä, on ilmeistä, että tekstin alkukieli oli kreikka. Tämän puolesta puhuu se, että Irenaeus, joka kirjoitti teoksensa Harhaoppeja vastaan noin 180 jaa., näyttää tunteneen Tuomaan lapsuusevankeliumin episodin, jossa Jeesus opettaa kreikkalaisten aakkosten kirjoittamista, ääntämistä ja merkitystä opettajalleen (Irenaeus, Harhaoppeja vastaan 1.20.1; vrt. Tuom. lapsuusev. 6:3–4; 13:1–2). Irenaeus ei mainitse tekstin olevan osa Tuomaan lapsuusevankeliumia, vaan väittää tekstin olevan peräisin apokryfisestä, harhaoppisten markolaisten[11] kirjoittamasta kirjoituksesta. Irenaeuksen väite tekstin markolaisuudesta palvelee hänen poleemisia tarkoitusperiään, mutta osoittaa kuitenkin selvästi hänen tunteneen kirjoituksen nimenomaan kreikankielisenä eli alkukielellä.

Vaikka Irenaeus ei mainitsekaan edellä mainitussa siteerauksessaan tekstin kuuluvan Tuomaan lapsuusevankeliumiin, on lainaus ajatuksellisesti ja sisällöllisesti niin lähellä sen tekstiä, että sen perusteella voidaan päätellä Tuomaan lapsuusevankeliumin tai ainakin sen aikaisemman version olleen jo olemassa Irenaeuksen aikana. Toinen varhainen kristillinen teksti, toisen vuosisadan jälkipuoliskolta peräisin oleva Epistula Apostolorum,[12] näyttää myös viittavan samaan Tuomaan lapsuusevankeliumin episodiin (13:2; Epistula Apostolorum 4) ja

[10] Delatte 1927, 264–271.

[11] Markolaiset kuuluivat valentinolaisiin kristittyihin, joita vastaan Irenaeus kirjoitti teoksensa.

[12] Tekstin ajoituksesta ks. Müller 2012, 1064–1065.

näin ollen näyttää myös edellyttävän kirjoituksen olemassa olon.[13] Justinos Marttyyri on myös ilmeisesti riippuvainen kirjoituksesta kuvatessaan Jeesuksen työtä tämän toimiessa puuseppänä. Kohdassa Dialogi Tryfonin kanssa 88.7–8 Justinos toteaa Jeesuksen valmistaneen ”auroja ja ikeitä”. Tämä vastaa sitä, kuinka hänen isänsä puuseppä Joosefin työ kuvataan kohdassa Tuom. lapsuusev. 12:1. On helppo nähdä, että Justinos on riippuvainen tästä kohdasta käyttäessään Joosefin toiminnan kuvausta Jeesuksen työtä luonnehtiessaan. Edellä esitettyjen havaintojen perusteella on luontevinta ajoittaa Tuomaan lapsuusevankeliumi toiselle vuosisadalle. Koska se on puolestaan riippuvainen kanonisista evankeliumeista, sen kirjoitusajankohta sijoittuu ilmeisesti toisen vuosisadan puolivälin paikkeille tai vähän sitä ennen.

Tuomaan lapsuusevankeliumin alkutekstissä kirjoittajaksi mainitaan joko Tuomas Israelilainen (Codex Sabaiticus 259; resensio Ga) tai Herran veli Jaakob (resensio Gd). Jälkimmäinen vaihtoehto on selvästi toissijainen korjaus, jolla on pyritty lisäämään tekstin arvovaltaa, mutta mitä pitäisi ajatella Tuomas Israelilaisesta tekstin kirjoittajana?[14] Tuomas tunnetaan tietenkin yhtenä Jeesuksen apostolina ja tällaisena tekstin kirjoittaja halutaan todennäköisesti esittää. Tekstin ajoitus toiselle vuosisadalle sulkee kuitenkin luonnollisesti pois tekstin aidosti apostolisen alkuperän. Tuomasta, jota kutsutaan lisänimellä Israelilainen, ei pidä kuitenkaan ajatella Jeesuksen apostolista erilliseksi henkilöksi, koska tällaista henkilöä ei mainita missään muualla varhaiskristillisissä lähteissä. Näin ollen teksti on nähtävä pseudonyyminä, jonka kirjoittajaksi esitellään apostoli lisäämään sen arvostusta. Kirjoittajalle annettu lisänimi ”Israelilainen” tuskin kertoo mitään hänen etnisestä tai uskonnollisesta taustastaan, koska kirjoitus ei itsessään esitä muuta kuin vähäistä yleisluonteista tietoa juutalaisesta elämästä ja juutalaisista tavoista.[15] Luultavasti lisänimi on valittu korostamaan sitä, että tekstin tarkoituksena on välittää juutalaisten hyvin tuntemat traditiot Jeesuksen lapsuudesta niille lukijoille, jotka eivät ole juutalaisia.

---

[13] On myös ehdotettu, ettei Epistula Apostolorum 4 lainaa kirjoitettua tekstiä vaan nojautuu suulliseen traditioon (tutkijoista ks. Burke 2010, 29; vrt. myös Kaiser & Tropper 2012, 936). Opettajan ja Jeesuksen välisen keskustelun samankaltaisuus kohdan Tuom, lapsuusev. 13:2 kanssa puhuu kuitenkin mieluummin sen puolesta, että Epistila Apostolorum on kirjallisesti riippuvainen Tuomaan lapsuusevankeliumista.

[14] Joissakin resension Ga käsikirjoituksissa Tuomas Israelilainen esitellään filosofina (ks. Burke 2010, 341), mikä on nähtävä sekundäärinä yrityksenä korostaa hänen asemaansa.

[15] Hock 1995, 91.

Kysymys Tuomaan lapsuusevankeliumin kirjoituspaikasta on myös vaikea. Vaikka teksti heijastelee maanviljelyskulttuurista nousevia kuvia ja yksityiskohtia, se ei kuitenkaan sisällä sellaista erityisaineistoa, joka auttaisi lukijaa sijoittamaan sen johonkin erityiseen kontekstiin.[16] Mainina Tuomaasta tekstin kirjoittajana on johtanut jotkut tutkijat olettamaan, että teksti on kirjoitettu itäisen Syyrian alueella, jossa Tuomas nautti erityistä suosiota.[17] Siellä ajatellaan syntyneen useita Tuomaan nimissä kirjoitettuja tekstejä, kuten Tuomaan evankeliumi, Tuomas Kilvoittelijan kirja sekä Tuomaan teot.[18] Tuomaan lapsuusevankeliumi ei kuitenkaan sisällä merkittäviä yhteisiä piirteitä muun Tuomas-kirjallisuuden kanssa,[19] joten sama pseudonyymi tuskin oikeuttaa sijoittamaan sitä samalle alueelle.

Aikaisemmassa tutkimuksessa Tuomaan lapsuusevankeliumiin on usein liitetty gnostilaisuuden tai manikealaisuuden leima. [20] Osittain tämä on johtunut siitä, että ennen Nag Hammadin kirjaston Tuomaan evankeliumin löytymistä Tuomaan lapsuusevankeliumin ajateltiin olevan se Tuomaan evankeliumin nimissä kulkenut teksti, jota harhaoppisia vastaan kirjoitetuissa teksteissä pidettiin gnostilaisena.[21] Osittain syynä on ollut se, että joissakin kristillisissä lähteissä Tuomaan lapsuusevankeliumi on mainittu manikealaisten tuottamaksi tekstiksi.[22] Uusin Tuomaan lapsuusevankeliumin tutkimus on tehnyt kuitenkin selväksi, että tekstissä ei esiinny keskeisiä gnostilaisia tai manikealaisia piirteitä. Tekstin kosketuskohdat gnostilaiseen ajatteluun rajoittuvat käsitykseen Jeesuksen pre-eksistenssistä (6:2b; 6:2d; 7:2;

[16] Näin myös Hock 1995, 92.

[17] Ks. Elliott 1993, 69; Burke 2010, 206–207.

[18] Tuomaan evankeliumista ja Tuomas Kilvoittelijan kirjasta ks. Dunderberg ja Marjanen 2006; Tuomaan teoista ks. Serafim 2006.

[19] Ainoa poikkeus saattaa olla Tuomaan tekojen viittaus Jeesukseen, ”joka opetti omaa opettajaansa, sillä hän on totuuden opettaja, viisaista viisain” (Tuom. teot 79). Yhteys Tuomaan lapsuusevankeliumin ja Tuomaan tekojen välillä on kuitenkin sen verran ylimalkainen, ettei sen perusteella voi rakentaa selkeää teesiä niiden välisestä riippuvuudesta.

[20] Ks. tästä Burke 2010, 269–275.

[21] Tuomaan evankeliumi on esimerkiksi yhdistetty naassenelaisiin, erääseen gnostilaiseen ryhmään, jonka katsottiin käyttäneen tekstiä. Naassenelaisia kommentoineessa tekstissä (Hippolytos, Refutatio omnium haeresium 5.7.20) esiintyvän lainauksen perusteella on kuitenkin selvää, että kyseessä ollut Tuomaan evankeliumi ei ollut Tuomaan lapsuusevankeliumi vaan Nag Hammadin kirjaston Tuomaan evankeliumi.

[22] Näin mm. käsikirjoituksessa Codex Sabaticus 259 esiintyvä sekundäärinen marginaalikommenti (Burke 2010, 15–16) sekä Timoteus Konstantinopolilaisen heresiologiseen tutkielmaan sisältyvässä manikealaisten kirjoitusten listassa (ks. Burke 2010, 11–12).

8:1). Koska tämä piirre esiintyy myös johanneslaisessa ja paavalilaisessa teologiassa, sen ”gnostilaisuudelle” ei pidä antaa paljon painoa. Merkille pantavaa on se, että Tuomaan lapsuusevankeliumin kristologia ei näytä myöskään olevan erityisen dokeettinen. Jeesus-lapsi näyttää selvästi tuntevan kipua, kun hänen leikkitoverinsa repäisee häntä olkapäästä (4:1), kun hänen isänsä Joosef tarttuu hänen korvaansa nuhdellakseen häntä (5:2–3) tai kun hänen opettajansa lyö häntä (6:2f; 13:2).[23] Tuomaan lapsuusevankeliumin ideologista vertailukohtaa ei siis pidä etsiä gnostilaisuudesta tai dokeettisista piireistä. Pikemminkin se on löydettävissä niistä antiikin teksteistä, jotka haluavat esittää aikansa suurmiehet kaikkeen pystyvinä sankareina näiden lapsuudesta lähtien, eräänlaisina aikuisina pyhinä miehinä lapsen hahmossa.[24]

Tekstin sisältö

Tuomaan lapsuusevankeliumi koostuu kertomuksista Jeesus-lapsen tekemistä ihmeistä. Niiden joukossa on niin sanottuja luontoihmeitä, joissa Jeesus puhdistaa likaiset vedet (2:1), muovailee savesta varpusia ja herättää ne eloon (2:2–4), kantaa vettä viitassaan äidilleen, niin että se ei vuoda pois (10:1–3), saa aikaan jättiläismäisen sadon kylvämästään viljasta (11:1–2) sekä pidentää ihmeellisellä tavalla isänsä Joosefin liian lyhyeksi tekemän vuoteen (12:1–2). Hän myös rankaisee niitä lapsia ja aikuisia, jotka toimivat hänen mielestään väärin tai kohtelevat häntä huonosti: Jeesus esimerkiksi kiroaa ylipappi Hannaksen pojan, niin että tämä kuihtuu pois (3:1–3), tai häneen törmäävän pojan, niin että tämä kuolee (4:1–2). Jeesus tekee niin ikään parannusihmeitä: hän parantaa kyyn pureman veljensä Jaakobin (15:1–2) ja erään kirveellä jalkansa halkaisseen nuorukaisen (16:1–3). Hän jopa herättää eloon katolta pudonneen pojan, Zenonin, jotta tämä todistaisi vanhemmilleen, ettei Jeesus työntänyt häntä alas. Zenonin vahvistettua tämän Jeesus vaivuttaa hänet uudelleen kuolon uneen (9:1–3). Kaksi muuta kuolleista herättämiskertomusta (17:1–2; 18) ei esiinny varhaisimmassa kreikkalaisessa resensiossa Gs, mutta kuuluvat myöhäisempään tradition kehitysvaiheeseen. Oman tärkeän osansa Jeesuksen ihmeteoissa muodostavat ne, joilla hän hämmästyttää itseään opettamaan pyrkiviä opettajia ja opetusta seuraavia väkijoukkoja (6:1–7:4; 13:1–3; 14:1–4). Usein nämä opetustuokiot päättyvät siihen, että opettajat epäonnistuvat yrityksissään opettaa

[23] Hock 1995, 99; ks. myös Ehrman & Pleše 2011, 6; Burke 2010, 275.

[24] Näin myös Burke 2010, xi, 250–261. *Puer senex*-motiivista tässä teoksessa sivut XXX.

Jeesusta ja Jeesus tavalla tai toisella nöyryyttää heitä. Vasta kolmas opettaja ymmärtää itse ryhtyä Jeesuksen opettamaksi ja tajuaa tämän suurenmoisuuden (14:2–3). Evankeliumi päättyy kertomuksella Jeesuksesta, joka Jerusalemin temppelissä osoittaa viisautensa lainopettajille ja fariseuksille (19:1–5).

Kirjoituksen kirjallinen ja teologinen luonne

Tutkijat ovat keskustelleet paljon Tuomaan lapsuusevankeliumin kirjallisesta ja teologisesta luonteesta. He ovat yksimielisiä siitä, että kyseessä on kokoelma ihmekertomuksia, mutta vaikeampi kysymys on se, mihin tarkoitukseen tällainen ihmekertomusten kokoelma on laadittu.[25] Kun tutkijat ovat pyrkineet vastaamaan tähän kysymykseen, he ovat usein kiinnittäneet huomiota siihen, että tekstin antama kuva Jeesuksesta ei ole aina kovin positiivinen: välillä hän esiintyy kovin äkkipikaisena, arvaamattomana ja huonosti käyttäytyvänä, ja melko harvoin hänen toimintansa synnyttää myönteistä ilmapiiriä ja heijastaa armollisuutta. Siksi esimerkiksi J. K. Elliott on todennut, että Tuomaan lapsuusevankeliumin ”episodien pääsisältö on korostaa karkealla, sensaatiohakuisella tavalla Jeesuksen hämmästyttävää voimaa”.[26] Samansuuntaisesti, mutta jonkin verran positiivisemmin tekstin tarkoituksen ovat muotoilleet Bart Ehrman ja Zlatko Pleše, jotka toteavat:

> Tuomaan lapsuusevankeliumissa meillä on kertomuksia Jeesus-lapsesta, jotka paljastavat kristillisen Vapahtajan luonteenlaadun. Hän on vahva ihmeidentekijä, kaikkitietävä Jumalan Poika. Hän seisoo juutalaisten lain yläpuolella. Hänellä on valta elämän ja kuoleman yli. Hän parantaa ne, jotka ovat epätoivoisesti parantamisen tarpeessa, mutta hän myös vastustaa ankarasti niitä, jotka eivät kykene uskomaan häneen ja jotka kiistävät hänen tehtävänsä oikeutuksen.[27]

[25] On huomattava, että kokoelman yksittäisiä episodeja on myös sellaisenaan välitetty suullisesti eteenpäin, ennen kuin niitä ryhdyttiin kokoamaan kokoelmaksi. Tämä selittää resensioiden eroja ja myös sitä, että niitä oli helppo laajentaa.

[26] Elliott 1993, 68.

[27] Ehrman & Pleše 2011, 7.

Ehrmanin & Plešen arviossa on jotakin samaa kuin Burken käsityksessä, joka näkee Tuomaan lapsuusevankeliumin päämäärän siinä, että se kuvaa Jeesus-lasta toteuttamassa jo etukäteen aikuisen Jeesuksen visiota ja toimintamallia.[28] Samalla se tietenkin tyydyttää myös lukijan uteliaisuuden koskien maailman Vapahtajan lapsuutta.

Reidar Aasgaard on esittänyt aivan erilaisen tulkinnan Tuomaan lapsuusevankeliumin kirjallisesta luonteesta ja tarkoituksesta. Hänen mielestään teksti on ensimmäinen kristittyjen lastenkirja,[29] laadittu maaseutukontekstissa lasten opettamiseksi ja kasvattamiseksi.[30] Teoria on kiinnostava, mutta myös epäuskottava. Sen ongelmana on, että mitään vastaavaa, lapsiyleisölle suunnattua kirjoitusta ei tunneta antiikista, saati sitten varhaiskristillisyydestä. On myös epätodennäköistä, että ihmeitätekevä, mutta äkkipikainen, arvaamaton ja ajoittain huonosti käyttäytyvä Jeesus-lapsi olisi hyvä kasvatuksellinen malli.[31]

Vaikka ei hyväksyisikään Aasgardin näkemystä Tuomaan lapsuusevankeliumista eräänlaisena maalaislasten kasvatusoppaana, hänen toinen – edellisen kanssa näennäisesti vähän ristiriitainen – havaintonsa, että kirjoitus esittää Jeesuksen aidosti lapsena äkkipikaisuuksineen, käyttäytymisongelmineen ja oikkuineen, on kristologisesti kiinnostava. Teksti tuntuu esittävän, että maailman Vapahtaja ja Jumalan Poika on jumalallisista kyvyistään ja voimistaan huolimatta myös käyttäytynyt monella tapaa tavallisen lapsen tavoin. Omalla tavallaan teksti on siis itse asiassa anti-dokeettinen.

Tuomaan lapsuusevankeliumin kaltaisesta erillisten episodien kokoelmasta ei ole helppoa löytää laajoja keskeisiä teologisia teemoja sen lisäksi, että se pyrkii johdonmukaisesti osoittamaan, että aikuisessa Jeesuksessa läsnä oleva suuruus ja voima on todellisuutta jo Jeesus-lapsessa. Teksti sisältää kuitenkin joitakin kiintoisia teologisia yksityiskohtia, kuten Jeesuksen sanan ja teon välisen läheisen yhteyden (4:1), kirouksen roolin Jeesus-lapsen rankaisun instrumenttina (3:2; 4:1; 8:2; 13:2) sekä sen korostamisen, että Jeesukseen oikein suhtautuva tuo siunauksen myös muiden elämään (14:4).

---

[28] Burke 2010, xi, 250–261.

[29] Aasgaard 2010, 212–213.

[30] Aasgaard 2010, 190–191.

[31] Burke 2010, 124.

Tekstin vaikutushistoria

Vaikka Tuomaan lapsuusevankeliumi ei ole suuresti vaikuttanut virallisten kirkkojen elämään ja oppiin, sen suosio luostareissa ja sen kautta tavallisten kristittyjen parissa on ollut ilmeinen. Tätä osoittavat lukuisat säilyneet käsikirjoitukset ja monille kielille käännetyt versiot. Lisäksi Tuomaan lapsuusevankeliumin versioita tai niiden osia on liitetty laajempiin kirjallisiin kokonaisuuksiin. Syyrialaiseen tekstiin Marian elämä on esimerkiksi liitetty Jaakobin protoevankeliumin ja muiden varhaiskristillisten tekstien ohella syyriankielinen Tuomaan lapsuusevankeliumi.[32] Sen etiopialainen versio on puolestaan osa etiopialaista teosta Taʾamra ʾIyasus (”Jeesuksen ihmeet”), joka on laaja, useista lähteistä koottu biografinen esitys Jeesuksesta.[33] Arabiankielinen Tuomaan lapsuusevankeliumi, laajennettuna episodeilla Jeesuksesta ja värjäristä sekä Jeesuksesta, joka muuttaa lapsia kileiksi, on myös yksi Arabialaisen lapsuusevankeliumin lähteistä.[34] Jaakobin protoevankeliumin ohella osia Tuomaan lapsuusevankeliumista on niin ikään hyödynnetty Armenialaisessa lapsuusevankeliumissa.[35]

[KUVA: ANNA itse kolmantena ja lukeva Jeesus-lapsi, **Kuvateksti:**]
Anna itse kolmantena -veistos Tyrvään Pyhän Olavin kirkosta kuvaa lukevan Jeesus-lapsen isoäitinsä Annan ja äitinsä Marian hoivassa. Veistos on noin vuodelta 1500 ja sen väritys on tehty 1700–1800-luvuilta. Suomen Kansallismuseo. Kuva Ville Vuolanto.

Jotkin Tuomaan lapsuusevankeliumin ihmekertomukset ovat vaikuttaneet myös suomalaiseen kansantarustoon.[36] Kansantaruston legendojen ilmeisenä lähteenä on ollut vuonna 1835

[32] Burke 2010, 164.

[33] Burke 2010, 170.

[34] Burke 2010, 166.

[35] Burke 2010, 168–169.

[36] Näistä esimerkkejä ks. Järvinen 1981.

painettu *Meidän Herramme Jesuksen Christuksen lapsuuden kirja*,[37] jonka Jeesuksen lapsuuden ajan ihmekertomuksia koskevassa osiossa on hyödynnetty – suoraan tai epäsuorasti – Tuomaan lapsuusevankeliumin episodeja. Kirja sisältää esimerkiksi kuvauksen Jeesuksesta tekemässä savilintuja (s. 47–48),[38] kertomuksen opettajasta, joka yrittää opettaa Jeesukselle kirjaimia mutta joka ei pääse opetuksessaan kovinkaan pitkälle, koska Jeesus tietää itse enemmän kirjainten merkityksestä (s. 48–50),[39] ja episodin Jeesuksesta, joka auttaa Joosefin palvelijaa. Jeesus pidentää hirren, jonka palvelija on hakannut liian lyhyeksi (s. 52–53).[40]

Teoksessa on myös tarina Jeesuksesta, joka leikkii muiden lasten kanssa lähellä suurta kiveä. Eräs lapsista putoaa alas ja kuolee. Kun lapsen vanhemmat syyttävät Jeesusta siitä, että hän on työntänyt lapsen alas kiveltä, Jeesus herättää lapsen eloon ja kysyy tältä, oliko Jeesus syypää lapsen kuolemaan. Lapsi todistaa Jeesuksen syyttömyyden puolesta, ja Jeesus antaa lapsen jäädä eloon (s. 53–55).[41] Kirjassa on niin ikään kertomus siitä, kuinka Jeesus kantaa viitassaan vettä Marialle, niin että vettä ei valu viitan läpi (s. 55–56),[42] sekä tarina siitä, kuinka Jeesus saa Joosefilta kourallisen siemeniä kylvääkseen ne peltoon ja kuinka niistä kasvaa valtava sato (s. 56).[43] Myös Tuomaan lapsuusevankeliumin ensimmäisellä kertomuksella on toisinto kirjassa: Jeesus ja muut lapset johtavat järvestä ojiin vettä. Eräs juutalainen närkästyy tästä, koska lapset tekivät tätä sapattina.[44] Jeesus puolustaa lasten

[37] *Meidän Herramme Jesuksen Christuksen lapsuuden kirja niin myös lyhykäinen tieto Neitsestä Mariasta ja hänen vanhimmistaan Joakimista aj (!) Annasta*, 1835. Teos on käännös ruotsinkielisestä versiosta *Wår herres och frälsares Jesu Christi barndoms-bok, tillika med en liten historisk underrättelse om Joakim och Anna, af hwad slägte de äro födde, äfwenledes om deras dotter jungfru Maria, hennes barndom och lefwerne*, 1817. Ruotsinkielinen teos on käännetty puolestaan saksasta ja saksankielinen italiasta.

[38] Vrt. Tuom. lapsuusev. 2:2–4.

[39] Vrt. Tuom. lapsuusev. 6:1–7:4; vrt. myös 13:1–3.

[40] Vrt. Tuom. lapsuusev. 12:1–2.

[41] Vrt. Tuom. lapsuusev. 9:1–3.

[42] Vrt. Tuom. lapsuusev. 10:1–3.

[43] Vrt. Tuom. lapsuusev. 11:1–2.

[44] Tuomaan lapsuusevankeliumissa vesileikit eivät tapahdu sapattina, vaan sapattina Jeesus ja muut lapset tekevät savilintuja (ks. Tuom. lapsuusev. 2:2–5), mistä juutalaismies heitä arvostelee.

leikkimistä ja rankaisee miestä kuihduttamalla hänen käsivartensa. Maria pyytää Jeesusta kuitenkin parantamaan miehen käden, ja näin hän myös tekee (s. 56–57).[45]

Tuomaan lapsuusevankelumin ja *Meidän Herramme Jesuksen Christuksen lapsuuden kirjan* kertomusten välisistä eroista huolimatta on täysin selvää, että niiden paralleeliteksteissä tulee näkyviin edellisen vaikutus jälkimmäiseen. *Meidän Herramme Jesuksen Christuksen lapsuuden kirja* ei ole paralleelien osalta kuitenkaan orjallisesti laadittu kopio Tuomaan lapsuusevankeliumista. Selvimmin tämä näkyy siinä, kuinka teksteissä kuvataan Jeesusta. *Meidän Herramme Jesuksen Christuksen lapsuuden kirjassa* Jeesus ei ole yhtä äkkipikainen ja helposti tulistuva kuin Tuomaan lapsuusevankeliumissa ja, jos hän joskus rankaisee jotakuta, rankaisun seuraukset eivät ole koskaan lopullisia. On myös kiintoisaa, että usein *Meidän Herramme Jesuksen Christuksen lapsuuden kirjassa* Jeesuksen sävyisyys on hänen äitinsä Marian kasvatuksen ansiota.

[45] Vrt. Tuom. lapsuusev. 2:1.

Tuomaan lapsuusevankeliumi: suomennos

Meidän Herramme ja Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen suurenmoiset lapsuuden teot

1 Minä, Tuomas Israelilainen, katsoin välttämättömäksi ilmoittaa kaikille veljillemme, jotka eivät ole juutalaisia, mitä Herramme Jeesus Kristus teki Nasaretin kylässä, sen jälkeen kun hän oli syntynyt seudullamme Betlehemissä. Ne alkoivat näin:

Jeesus puhdistaa likaiset vedet

2 (1) Kun Jeesus-lapsi oli viisivuotias, hän leikki sateen jälkeen kuohuvan virran kahlaamolla. Hän hämmensi likaista vettä ja kokosi sen lätäköiksi. Sitten hän teki niistä puhtaita ja raikkaita käskemällä niitä pelkästään sanan voimalla, mitään muuta tekemättä.

Jeesus muovailee savesta varpusia

(2) Sen jälkeen hän otti pehmeää sekoitettua savea ja muovaili siitä kaksitoista varpusta. Oli sapatti, kun hän teki tämän, ja hänen seurassaan oli paljon lapsia.
(3) Kun eräs juutalainen näki Jeesus-lapsen tekevän näin muiden lasten kanssa, hän meni Joosefin, Jeesuksen isän, luo ja syytti Jeesus-lasta sanoen: ”Tämä teki savea sapattina, vaikka se ei ole sallittua,[46] ja muovaili savesta kaksitoista varpusta.”
(4) Joosef tuli, nuhteli Jeesusta ja sanoi: ”Miksi teet sapattina näin?” Silloin Jeesus löi kätensä yhteen, ääneen huutaen, ja linnut lensivät pois kaikkien nähden.[47] Jeesus sanoi:

---

[46] Tekstissä pidetään saven tekemistä sapattina sapatin rikkomisena, koska Mishnan mukaan taikinan – ilmeisesti kaikenlaisen taikinan – tekeminen on kiellettyä sapattina (Shabbath 7:2). Kohdassa Joh. 9:15–16 Jeesusta syytetään myös sapatin rikkomisesta, koska hän parantaa sokean sapattina hieromalla tämän silmiin syljestä ja maasta tehdyn tahnan (ks. Burke 2010, 304).

[47] Käännös seuraa käsikirjoituksen Codex Sabaiticus 259 lukutapaa. Tästä seuraa, että tekstiin syntyy se epäjohdonmukaisuus, että linnut lentävät pois ensimmäisen kerran jo pelkän Jeesuksen taputuksen seurauksena. Kun Jeesus sitten vielä kehottaa niitä lentämään, lintujen lentoon lähtö mainitaan uudelleen. Aasgaard (2010, 222) on yrittänyt korjata tätä epäjohdonmukaisuuden ja toiston ongelmaa lukemalla verbin ἐπέτασαν (”lensivät

”Menkää ja levittäkää siipenne kuten elävät olennot!” Silloin varpuset levittivät siipensä ja lähtivät visertäen. (5) Kun fariseus näki tämän, hän ihmetteli ja kertoi sen kaikille ystävilleen.

Jeesus kiroaa ylipappi Hannaksen pojan

3 (1) Ylipappi Hannaksen[48] poika sanoi Jeesukselle: ”Miksi teet näin sapattina?” Sitten hän otti pajunoksan, hajotti lätäköt ja johti pois veden, jonka Jeesus oli koonnut yhteen. Näin hän kuivatti lätäköihin kootut vedet. (2) Nähtyään, mitä oli tapahtunut, Jeesus sanoi hänelle:[49] ”Siemenesi olkoon ilman juurta ja versosi kuiva kuin oksa, joka palaa rajussa tuulessa[50].” (3) Heti tuo lapsi kuihtui pois.

Jeesus kiroaa pojan, joka törmäsi häneen

4 (1) Kun Jeesus lähti sieltä isänsä Joosefin kanssa, <häntä vastaan tuli eräs lapsi>[51]. Lapsi juoksi ja repäisi Jeesusta olkapäästä. Jeesus sanoi hänelle: ”Kirottu olet sinä ja se, joka sinua ohjaa.”[52] Välittömästi lapsi kuoli. Nähtyään, että hän kuoli, väkijoukko huusi ja sanoi: ”Mistä tämä lapsi on peräisin, että hänen sanansa saa aikaan tällaista.”[53]
(2) Kun kuolleen lapsen vanhemmat näkivät, mitä tapahtui, he moittivat Jeesuksen isää Joosefia ja sanoivat: ”Mistä tahansa tämä lapsesi onkaan, et voi asua meidän kanssamme

---

pois”) sijasta ἐπίταξας, jolloin lause voidaan kääntää: ”Silloin Jeesus löi kätensä yhteen, ääneen huutaen, ja käski lintuja kaikkien nähden.”

[48] Hannas oli ylipappina 6–15 jaa., ja hänet myös tunnettiin Jeesuksen kiivaana vastustajana ylipappikautensa jälkeen (ks. Joh. 18:12–14).

[49] Sekä juutalaiset että kristityt pyhät miehet harjoittivat kirousten lausumista, vaikka Jeesus-traditioiden yhteydessä tätä ei muualla esiinny. Tuomaan lapsuusevankeliumissa tämä kuitenkin toistuu usein (ks. 4:1; 8:2; 13:2).

[50] Näin lukee Burke (2010, 306–307). Toisin luettuna relatiivilause voidaan kääntää: ”…jonka raju tuuli on katkaissut.”

[51] Käsikirjoituksesta Codex Sabaiticus 259 puuttuu muissa käsikirjoituksissa esiintyvä lause, joka esittelee Jeesusta päin juoksevan henkilön toiseksi lapseksi. Burken (2010, 306) tavoin, oletan, että tekstissä on lukenut jotakin täydennyksen kaltaista.

[52] Vain käsikirjoitus Codex Sabaiticus 259 muotoilee kirouksen näin. Muut käsikirjoitukset lukevat: ”Sinä et jatka matkaasi” (ks. Hock 1995, 109; Burke 2010, 306).

[53] Teksti korostaa sanan ja teon läheistä yhteyttä.

tässä kylässä. Jos haluat olla täällä, opeta häntä siunaamaan äläkä kiroamaan. Meidän lapsemme on riistetty meiltä.”

Joosef nuhtelee Jeesusta

5 (1) Joosef sanoi Jeesukselle: ”Miksi puhut näin? Ihmiset kärsivät ja vihaavat meitä.” Lapsi sanoi Joosefille: ”Jos käsittäisit viisaat sanat, et olisi tietämätön, mistä sinun sanasi ovat peräisin.[54] Nuokaan eivät tule nousemaan ylös, [55] ja nämä[56] saavat osakseen rangaistuksensa.” Heti ne, jotka syyttivät Jeesusta, tulivat sokeiksi. (2) Joosef tarttui Jeesusta korvasta ja veti siitä kovasti. (3) Silloin Jeesus sanoi hänelle: ”Riittää, että etsit minua ja löysit minut. Ei ole tarpeen, että lisäksi raastat minua kuin joku, joka on luonnostaan ymmärtämätön. Et ole nähnyt selvästi, miksi olen sinun. Kuitenkin tiedät, että et voi tehdä minua murheelliseksi, sillä minä olen sinun ja sinun käsiisi annettu.”

Opettaja Sakkeus pyytää saada opettaa Jeesusta

6 (1) Opettaja, jonka nimi oli Sakkeus,[57] seisoi ja kuunteli Jeesusta, kun tämä sanoi nämä asiat isälleen Joosefille, ja hän ihmetteli suuresti. (2) Sakkeus sanoi Joosefille: ”Veli, anna poika minulle, jotta hän oppisi kirjaimet ja tulisi tuntemaan kaiken tiedon ja jotta hän oppisi rakastamaan toisia saman ikäisiä lapsia, arvostamaan korkeaa ikää ja kunnioittamaan vanhempia. Näin hän voisi myös saada halun opettaa puolestaan muita lapsia.”

---

[54] Teksti sisältää tässä kaksi kreikankielistä sanaa, joiden merkitys jää epäselväksi. Aasgaard (2010, 221, 234) korjaa tekstiä ja ehdottaa, että teksti on luettava ”sanat sanotaan viisivuotiaasta”, mutta ehdotus on spekulatiivinen.

[55] Ei ole täysin selvää, mihin pronomini viittaa. Koska se on monikon neutrissa, on mahdollista, että se viittaa Joosefin sanoihin, jotka eivät siis tule ”nousemaan ylös” eli ”muuttumaan todeksi”.

[56] Pronomini viittaa luultavasti kuolleen pojan vanhempiin.

[57] Burke (2010, 309) ajattelee nimen Sakkeus viittaavan Johanan ben Zakkaihin, Javnen rabbiinisen akatemian perustajaan. Johanan opetti mm. Hanina ben Dosaa, jonka kerrotaan tehneen samanlaisia ihmetekoja kuin Tuomaan lapsuusevankeliumin Jeesus-lapsi.

(2a) Joosef vastasi opettajalle: ”Kuka voi pitää kurissa tätä lasta ja kasvattaa häntä? Veli, älä ajattele häntä vähäisenä poikasena[58].” Opettaja sanoi: ”Anna hänet minulle, veli. Sinun ei tarvitse huolehtia hänestä.”
(2b) Jeesus-lapsi katsahti heihin ja sanoi opettajalle näin: ”Olet opettaja, koska olet syntymässäsi saanut hyvän mielenlaadun, mutta sinua kutsutaan nimellä, joka on sinulle vieras. Minä olen lähtöisin teidän ulkopuoleltanne, mutta minä kuulun myös teihin jalon syntymäni[59] tähden. Sinä, joka olet lainoppinut, et kuitenkaan tunne lakia.” Sitten hän sanoi Joosefille: ”Kun sinä synnyit, minä olin olemassa ja seisoin vierelläsi, niin että isänä sinä opit minulta sen opetuksen, jota kukaan muu ei tiedä eikä voi opettaa. Näin sinä otit kantaaksesi pelastavan nimen[60].”
(2c) Juutalaiset huusivat suureen ääneen ja sanoivat Joosefille: ”Oi, mikä uusi ja uskomaton ihmeteko! Lapsi on[61] ehkä viisivuotias ja, oi, millaisia sanoja hän puhuu. Emme tiedä, että kukaan muu kuin tämä lapsi olisi puhunut tällaisia sanoja, ei lainopettaja eikä edes kukaan fariseus.”

Jeesus opettaa väkijoukkoa

(2d) Lapsi vastasi ja sanoi heille: ”Miksi te ihmettelette? Miksi ette mieluummin usko sitä, mitä olen sanonut teille? Sehän on totta! Kun te, teidän isänne ja teidän esi-isänne syntyivät, minä ja hän, joka oli olemassa ennen kuin maailma oli luotu,[62] olemme tienneet kaiken tarkasti.”
(2e) Kun väkijoukko kuuli tämän, he kaikki vaikenivat, kykenemättä enää sanomaan hänelle mitään. Lähestyen heitä hän hyppeli ja sanoi: ”Laskin leikkiä teidän kanssanne, koska tiedän, että hämmästelette joutavia asioita ja olette pikkumaisia.”
(2f) Kun nyt näytti siltä, että lapsi oli saanut heidät rauhoittumaan vetoomuksellaan, opettaja sanoi hänen isälleen: ”Tule ja tuo hänet kouluun ja minä opetan hänelle kirjaimet.” Joosef

---

[58] Tischendorfin resensio Ga sisältää lukutavan ”vähäisenä ristinä” (vrt. Hock 1995, 112).

[59] Kirjaimellisesti: ”lihallisen jalosyntyisyyteni”.

[60] ”Pelastava nimi” viittaa Jeesuksen nimeen. Teksti näyttää olettavan, että Joosef omaksui Jeesuksen isän roolin ja tuli näin ollen ”pelastavan nimen kantajaksi”.

[61] Käsikirjoituksessa (Codex Sabaiticus 259) on olla-verbin imperfektimuoto, mutta konteksti edellyttää verbin kääntämistä preesensmuodossa.

[62] Käännös edellyttää seuraavan tekstikorjauksen: οἶδα ἀκριβῶς καὶ ὁ <ὢν> πρὸ τοῦ τὸν κόσμον κτισθῆναι (ks. Aasgaard 2010, 142)

tarttui lasta kädestä ja vei hänet kouluun. Opettaja imarteli häntä ja johdatti hänet luokkahuoneeseen. Sakkeus kirjoitti lapselle aakkoset ja alkoi lausua niiden nimiä, sanoen saman kirjaimen useita kertoja. Lapsi ei vastannut hänelle. Ärsyyntyneenä opettaja löi häntä päähän. Lapsi vihastui ja sanoi opettajalle: ”Minä haluan mieluummin opettaa sinua kuin olla sinun opetettavanasi, sillä minä tunnen sinua paljon tarkemmin kirjaimet, joita opetat. Nämä ovat minulle kuin kumiseva vaski tai helisevä symbaali,[63] joka ei tuo esiin ääntä, näkemystä tai ymmärryksen voimaa.[64]

Jeesus-lapsi opettaa kirjaimia Sakkeukselle

(3) Kun lapsi oli rauhoittunut vihastaan, hän itse luetteli hyvin taitavasti kaikki kirjaimet alfasta oomegaan. Sitten hän katsoi tarkasti opettajaansa ja sanoi: ”Kun sinä et tunne alfan olemusta, kuinka voit opettaa toiselle beetaa. Sinä tekopyhä ihminen, jos sinulla on tietoa, opeta minulle ensin alfa, niin sitten uskon, että voit puhua minulle beetasta.”[65] Tämän jälkeen lapsi alkoi kysellä opettajalta ensimmäisestä kirjaimesta, mutta tämä ei kyennyt vastaamaan hänelle.
(4) Monien kuunnellessa hän sanoi opettajalle: ”Kuule, opettaja, ja ymmärrä ensimmäisen kirjaimen muoto. Kiinnitä huomiota siihen, kuinka sillä on terävät viivat ja väliviiva, joiden näet terävöityvän, leikkaavan toisensa, liittyvän yhteen, ryömivän esiin, vetäytyvän, korottavan itsensä, tanssivan, kantavan nuolta,[66] olevan kolmimerkkisiä, kaksiteräisiä, samanmuotoisia, samanpaksuisia, samansukuisia, mittakeppejä kantavia, tasapainoa valvovia, samanmittaisia, mittasuhteiltaan samanlaisia. Alfalla on tällaiset viivat.”[67]

---

[63] Vrt. 1. Kor. 13:1.

[64] Jeesus-lapsi näyttää epäilevän opettajan pedagogista kykyä.

[65] Vrt. Tuom. lapsuusev. 13:1–2. Toisinto Jeesuksen ja opettajan alfaa ja beetaa koskevasta keskustelusta löytyy myös toisen vuosisadalta peräisin olevista teksteistä Epistula Apostolorum 4 ja Irenaeus, Harhaoppeja vastaan 1.20.1. Jälkimmäisessä versiossa Irenaeus väittää valentinolaisen ryhmän, markolaisten, löytäneen kertomuksen apokryfisestä lähteestä. Tarkemmin ks. lukua *Tekstin kieli, ajoitus ja alkuperä* yllä.

[66] Kreikkalaisen sanan merkitys on hyvin epävarma.

[67] Kuvaus kreikankielisen alfan ulkomuodosta vaikuttaa kummalliselta. Aasgaard (2010, 145) on kuitenkin ehdottanut, että kirjaimen kirjoittamista kuvaavat adjektiivit viittaavat sekä unsiaali- että kursiivialfan muotoihin sellaisena kuin lukutaidoton näkee kirjaimen. Jotkin adjektiivit voivat jopa kuvata diakriittisiä merkkejä, jotkin taas olla käsittämättömiä. Aasgaardin mielestä Jeesuksen kuvaus alfasta tarjoaakin humoristisen lorun. Aasgardin tulkinta on kiintoisa, mutta ei aivan uskottava sen valossa, miten Sakkeus valituksessaan korostaa Jeesuksen sanojen selkeyttä (Tuom. lapsuusev. 7:2).

Sakkeus valittaa osaamattomuuttaan

7 (1) Kuultuaan kuinka Jeesus selitti ensimmäisen kirjaimen muodon ja linjat, opettaja ei tiennyt mitä ajattelisi tällaisesta opetuksesta ja selityksestä. Hän sanoi: ”Voi minua, voi minua! Minä kurja olen ymmälläni. Olen saattanut itseni häpeään ottaessani tämän lapsen luokseni. (2) Veli, vie hänet pois luotani! En siedä hänen katseensa <ankaruutta>[68] ja sanojensa selkeyttä. Hän vain ei ole tästä maailmasta! Hän voi lannistaa jopa tulen. Ehkä hän on syntynyt ennen maailman luomista. En tiedä, millainen kohtu on hänet synnyttänyt tai millainen äiti[69] kasvattanut? Voi minua, veli! Hän saa minut tuntemaan itseni typeräksi, enkä voi seurata järkeäni. Minä kolminkertaisesti onneton johdin itseni harhaan. Kuvittelin saavani oppilaan, mutta nyt on selvää, että sainkin opettajan.
(3) ”Olen häpeissäni, koska olen vanha mies ja silti tullut lapsen voittamaksi. Menetän rohkeuteni ja kuolen tai pakenen tästä kylästä tämän lapsen tähden. En voi enää näyttäytyä kenellekään, en etenkään niille jotka näkivät, että tämä pienenpieni lapsi kukisti minut. Mitä voin sanoa ja selittää kenellekään ensimmäisen kirjaimen viivoista, jotka hän esitti minulle? En todellakaan tiedä, ystävät. En ymmärrä niiden alkua enkä loppua.
(4) ”Veli Joosef, vie siis hänet rauhassa[70] kotiisi. Tämä lapsi on suurenmoinen! Onpa hän sitten jumala, enkeli tai joku, mitä minä en osaa sanoa.”

Jeesus esittelee nauraen tehtävänsä

8 (1) Jeesus-lapsi nauroi ja sanoi: ”Nyt hedelmättömät kantakoot hedelmää[71] ja sokeat saakoot näkönsä[72]. Te, jotka olette järjettömiä sydämeltänne, ymmärtäkää, että minä olen

[68] Sana puuttuu käsikirjoituksesta Codex Sabaiticus 259, mutta se on tä ydennetty toisten kreikkalaisten käsikirjotusten perusteella (ks. Burke 2010, 321).

[69] Aasgaard (2010, 225) lukee μήτηρ ’äiti’, Burke (2010, 320) taas μήτρα ’kohtu’. Aasgaardin lukutapa sopii paremmin kontekstiin ja välttää toiston. Siksi seuraamme sitä.

[70] Tekstissä esiintyy kreikkalainen prepositioilmaus μετὰ σωτηρίας. Tämän kohdan lisäksi se esiintyy Tuomaan lapsuusevankeliumissa kaksi kertaa (14:1,3). Huolimatta siitä, että σωτηρία-sanalla on tavallisesti pelastukseen viittaava merkitys kristillisissä teksteissä, Tuomaan lapsuusevankeliumin kohdissa prepositioilmauksella ei ole tätä merkitystä, vaan kaikissa kolmessa kohdassa se näyttää tarkoittavan ”rauhassa; varmasti, turvallisesti”.

[71] Vrt. Luuk. 23:29.

[72] Vrt. Matt. 11:5; Joh. 9:39.

tullut ylhäältä[73] pelastaakseni ne, jotka ovat alhaalla, ja kutsuakseni heidät ylös. Näin on minua käskenyt se, joka on lähettänyt minut teidän luoksenne.[74]” (2) Välittömästi vapautuivat kaikki ne, jotka olivat joutuneet hänen kiroamakseen, eikä kukaan uskaltanut enää vihastuttaa häntä.

Jeesus herättää eloon Zenonin

9 (1) Monen päivän kuluttua Jeesus taas leikki toisten lasten kanssa erään ylimmän kerroksen huoneen katolla. Yksi lapsista putosi alas ja kuoli. Kun toiset lapset näkivät tämän, he lähtivät koteihinsa ja jättivät Jeesuksen yksin. (2) Kuolleen lapsen vanhemmat tulivat ja syyttivät Jeesusta sanoen: ”Työnsit lapsemme alas.” Jeesus vastasi: ”En työntänyt häntä alas.” (3) Kun vanhemmat jatkoivat raivoamista ja huutamista, Jeesus tuli alas katolta ja asettui ruumiin viereen ja huusi suureen ääneen sanoen: ”Zenon, Zenon” – tämä oli hänen nimensä – ”nouse ylös ja kerro, työnsinkö sinut alas.” Zenon nousi ylös ja sanoi: ”Et, Herra.” Nähtyään tämän vanhemmat ihmettelivät. Jälleen Jeesus sanoi pojalle: ”Vaivu uneen.” Lapsen vanhemmat ylistivät Jumalaa ja palvoivat Jeesus-lasta.

Jeesus kantaa vettä viitassaan

10 (1) Jeesus-lapsi oli noin seitsemänvuotias ja hänen äitinsä Maria lähetti hänet noutamaan vettä. Vesisäiliöllä oli paljon väkeä, ja, kun hänen ruukkuaan kolhittiin, se särkyi. (2) Jeesus levitti viittansa, joka hänellä oli yllään, täytti sen vedellä ja kantoi veden äidilleen. (3) Kun Maria näki, minkä ihmeteon Jeesus oli tehnyt, hän suuteli tätä ja sanoi: ”Herra, minun Jumalani, siunaa lastani.” Hän nimittäin pelkäsi, että joku kantaisi kaunaa poikaa kohtaan.[75]

Suurenmoinen sato

[73] Vrt. Joh. 8:23.

[74] Kohta edustaa Johanneksen evankeliumille tyypillistä lähettämiskristologiaa; vrt. esim. Joh. 3:17; ks. myös Matt. 10:40; Luuk. 10:16.

[75] Burke (2010, 324–325) huomauttaa, että samanlainen kertomus kerrotaan Esra-lapsesta koptinkielisessä Jeremiaan salaisessa kirjassa (32). Molemmat kertomukset ovat voineet saada kimmokkeen kohdasta San. 30:4.

11 (1) Kun Joosef kylvi siementä kylvöaikana, myös Jeesus-lapsi kylvi yhden tynnyrin[76] vehnää.[77] (2) Hänen isänsä Joosef korjasi sata suurta tynnyriä[78] ja lahjoitti ne köyhille ja orvoille. Hän pani syrjään osan Jeesuksen kylvöstä.[79]

Ihmeellinen vuoteen korjaaminen

12 (1) Tämä tapahtui Jeesuksen ollessa noin kahdeksan vuoden ikäinen. Kun hänen isänsä, joka oli kirvesmies, teki auroja ja ikeitä,[80] sai hän kerran eräältä rikkaalta mieheltä sängyn tehdäkseen siitä hyvin suuren ja tarkoitukseensa sopivan. Koska pohjalaudoista yksi, jota kutsutaan <ristilaudaksi>[81], oli toista lyhyempi eikä täyttänyt mittaa, Joosef oli surullinen eikä tiennyt mitä tehdä. Jeesus-lapsi tuli isänsä tykö ja sanoi: ”Laske alas kaksi lautaa ja aseta niiden päät samaan kohtaan sinun puoleltasi.” (2) Joosef teki, kuten Jeesus neuvoi häntä. Lapsi oli lautojen toisessa päässä, tarttui lyhyempään lautaan ja veti siitä. Näin hän teki siitä yhtä pitkän toisen laudan kanssa. Sitten hän sanoi isälleen: ”Älä sure, vaan tee mitä haluat.”

Joosef vie jälleen Jeesuksen oppimaan kirjaimia

13 (1) Kun Joosef näki Jeesuksen viisauden ja ymmärryksen, hän halusi, että lapsi tuntisi kirjaimet. Siksi hän toimitti Jeesuksen toisen opettajan luo.[82] Opettaja kirjoitti Jeesukselle aakkoset ja sanoi: ”Sano alfa.” (2) Lapsi vastasi: ”Sano sinä minulle ensiksi, mikä on beeta, niin minä sanon sinulle, mikä on alfa.” Ärsyyntyneenä opettaja löi häntä. Jeesus kirosi opettajan, ja tämä kaatui ja kuoli. (3) Lapsi lähti kotiin vanhempiensa luo. Joosef kutsui Jeesuksen äidin ja käski häntä olla päästämättä Jeesusta ulos talosta, etteivät häneen vihastuvat kuolisi.

---

[76] Noin 400 l.

[77] Köyhissä maalaisperheissä oli tavallista, että lapset alkoivat auttaa vanhempiaan työnteossa heti kun kynnelle kykenivät (vrt. sivut XXX tässä teoksessa).

[78] Satakertainen sato muistuttaa kylväjävertauksen suurimmasta sadosta (vrt. Mark. 4:8).

[79] Ei ole täysin selvää, mitä tällä lauseella tarkoitetaan. Ehkä ajatuksena on se, että Jeesuksen kylvämässä siemenessä katsotaan olevan erityinen siunaus.

[80] Samanlainen kuvaus puusepän työnkuvasta löytyy Justinokselta (Dial. 88:8).

[81] Käsikirjoituksesta Codex Sabaiticus 259 puuttuu tässä kohtaa sana. Tischendorfin resensiossa Ga esiintyy sana ἐναλλάκτου (gen. sanasta ἐναλλάκτης ”ristilauta”) (ks. Hock 1995, 130).

[82] Ensimmäinen yritys opettaa Jeesukselle aakkoset kuvataan kohdassa Tuom. lapsuusev. 6–7.

Kolmas opettaja opettaa Jeesusta

14 (1) Muutaman päivän kuluttua eräs toinen opettaja sanoi jälleen Jeesuksen isälle Joosefille: ”Kuule, veli, anna lapsi minulle kouluun, jotta lempeästi kohdellen voisin opettaa hänelle kirjaimet.” Joosef sanoi hänelle: ”Veli, jos uskallat, niin vie hänet rauhassa.”[83] Opettaja otti lasta kädestä ja vei hänet mukaansa hyvin peloissaan ja huolissaan, mutta lapsi kulki iloisesti. (2) Tultuaan kouluun Jeesus löysi kirjan lukupulpetilta. Otettuaan sen käteensä hän ei lukenut mitä siihen oli kirjoitettu, koska se ei ollut Jumalan lakia. Sen sijaan hän avasi suunsa ja julisti kunnioitusta herättäviä sanoja, niin että vastapäätä istuva opettaja kuunteli häntä kovin mielellään ja rohkaisi häntä puhumaan enemmän. Läsnä oleva väkijoukko oli myös hämmästynyt hänen pyhistä sanoistaan.[84]

(3) Joosef juoksi nopeasti koululle epäillen, että tälläkin opettajalla oli jo huonoja kokemuksia ja että hän kärsi. Opettaja sanoi Joosefille: ”Veli, tämä on tapahtunut, jotta tietäisit, että otin lapsesi oppilaaksi. Hän on täynnä suurta armoa ja viisautta. Siksi, veli, vie hänet rauhassa kotiisi.” (4) Jeesus[85] sanoi opettajalle: ”Koska sinä olet puhunut oikein ja antanut oikean todistuksen, sinun tähtesi myös maahan lyöty[86] pelastuu.” Välittömästi myös tuo opettaja pelastui. Joosef, joka sai lapsen takaisin itselleen, vei hänet kotiinsa.

Jeesus parantaa kyyn pureman Jaakobin

---

[83] Vrt. Tuom. lapsuusev. 7:4.

[84] Yllättäen paikalle ilmestyvä väkijoukko toimii Jeesuksen ihmeellisen opetuksen todistajana. Tällainen väkijoukko esiintyy usein myös synoptisten evankeliumien parantumisihmekertomuksissa Jeesuksen ihmeiden todistajana; ks. esim. Matt. 9:33; 15:31; Luuk. 11:14. Kohdassa Luuk. 4:22 kerrotaan myös ihmisistä, jotka hämmästelivät Jeesuksen opetusta Nasaretin synagogassa, kun hän piti julkisen toimintansa ensimmäisen puheen.

[85] Tekstissä oleva pronomini viittaa todennäköisesti Jeesukseen (eikä Joosefiin), koska hänen sanansa tähden myös aikaisempi, Jeesuksen kuoliaaksi kiroama opettaja pelastuu.

[86] Vrt. Tuom. lapsuusev. 13:2.

15 (1) Jaakob[87] lähti metsäiseen laaksoon sitoakseen yhteen kuivia oksia leipien paistamista varten[88]. Myös Jeesus lähti hänen kanssaan. Kun he keräsivät kuivia oksia, tappava kyy puri Jaakobia käteen.[89] (2) Kun Jaakob maata retkotti kuolemaisillaan, Jeesus-lapsi juoksi hänen luokseen ja puhalsi puremaan. Heti purema parani, peto kuoli ja Jaakob pelastui.

Jeesus parantaa loukkaantuneen jalan

16 (1) Kun eräs nuorukainen oli pilkkomassa puita kahtia, hän halkaisi myös jalkateränsä. Vuodettuaan runsaasti verta hän oli kuolemaisillaan. (2) Syntyi suuri hälinä, ja Jeesus juoksi paikalle. Tunkeuduttuaan väkisin väkijoukon läpi Jeesus tarttui loukkaantunutta jalasta, ja heti tämä parani. Jeesus sanoi nuorukaiselle: ”Mene ja pilko puusi.” (3) Nähtyään tämän väkijoukko hämmästyi ja sanoi: ”Monta ihmistä hän on pelastanut kuolemalta ja monta hän vielä pelastaa kaikkina elämänsä päivinä.”

Jeesus herättää eloon kuolleen pikkulapsen[90]

17 (1) Jeesuksen naapurustossa eräs pikkulapsi sairastui ja kuoli. Lapsen äiti itki vuolaasti. Kun Jeesus kuuli suuresta surusta ja hälystä, hän juoksi nopeasti paikalle. Kun hän löysi lapsen kuolleena, hän kosketti tämän rintaa ja sanoi tälle: ”Pienokainen, minä sanon sinulle, älä anna kuoleman pitää sinua vallassaan, vaan herää eloon!” Heti hän nousi ylös, katsoi ympärilleen hymyillen ja sanoi äidilleen:[91] ”Ota lapsesi syliisi, anna maitoa[92] ja muista minut.” (2) Kun ympärillä oleva väkijoukko näki tämän, he ihmettelivät ja sanoivat:

---

[87] Jeesuksen veli.

[88] Sananmukaisesti: ”jotta tulisi leipiä.”

[89] Vrt. Apt. 28:3–6, jossa kyy puree risuja kerännyttä Paavalia käteen, mutta Paavali ei kuole.

[90] Luvut 17 ja 18 eivät esiinny käsikirjoituksessa Codex Sabaiticus 259, vaan ne esiintyvät mm. Tischendorfin resensiossa Ga. Kreikkalainen teksti, jota käännetään, on peräisin käsikirjoituksesta, jolle Aasgaard (2010, 248) on antanut siglumin W (1300–1400-luku). Luvut ovat hyvin todennäköisesti toissijaisia laajennuksia Tuomaan lapsuusevankeliumin varhaisimpaan tekstiin.

[91] On myös mahdollista, että virkkeen viimeisen lauseen subjekti on Jeesus. Silloin lause tulee lukea: ”ja Jeesus sanoi lapsen äidille: …”

[92] Pyyntö maidosta ei esiinny käsikirjoituksessa W, vaan käsikirjoitusperheessä α sekä slaavilaisissa käsikirjoituksissa (ks. Burke 2010, 383).

”Totisesti tämä lapsi[93] on joko Jumala tai enkeli, sillä jokainen hänen sanansa toteutuu.” Sitten Jeesus lähti ulos ja leikki lasten kanssa.

Jeesus herättää eloon kuolleen työläisen

18 Jonkin ajan kuluttua, kun erästä taloa rakennettiin, eräs mies putosi alas tikkailta ja kuoli. Syntyi suuri meteli ja hälinä, ja Jeesus-lapsi pysähtyi ja lähti paikalle. Nähtyään, kuinka mies makasi kuolleena, hän tarttui tämän käteen ja sanoi: ”Minä sanon sinulle: ’Nouse ja tee työsi!’” Heti mies heräsi ja kumartui Jeesuksen eteen.

Jeesus kaksitoistavuotiaana temppelissä[94]

19 (1) Kun Jeesus oli kaksitoistavuotias,[95] hänen vanhempansa menivät Jerusalemiin pääsiäisjuhlaan, niin kuin tapa oli. He lähtivät paluumatkalle, mutta Jeesus jäi Jerusalemiin. Hänen vanhempansa eivät tienneet sitä. (2) Koska he luulivat hänen olevan matkaseurueessa, he kulkivat päivän matkan ja alkoivat vasta sitten etsiä häntä sukulaistensa ja ystäviensä joukosta. Koska he eivät löytäneet häntä, palasivat he Jerusalemiin etsimään häntä. Kolmen päivän kuluttua he löysivät hänet temppelistä. Hän istui opettajien keskellä, kuunteli heitä ja teki heille kysymyksiä. Ne, jotka kuulivat häntä, ihmettelivät, kuinka hän ahdisteli vanhimpia kysymyksillään ja kuinka hän selitti lain pääkohtia sekä profeettojen arvoituksia ja vertauksia. (3) Hänen äitinsä sanoi hänelle: ”Poikani, miksi teit meille tämän? Huolissamme ja murheissamme olemme etsineet sinua.” Jeesus sanoi heille: ”Miksi etsitte minua? Ettekö tiedä, että minun täytyy olla Isäni luona?”

(4) Lainopettajat ja fariseukset kysyivät Marialta: ”Oletko sinä tämän lapsen äiti.” Maria vastasi: ”Olen.” He sanoivat hänelle: ”Autuas olet sinä, sillä Herra Jumala on siunannut

---

[93] Viittaa Jeesukseen.

[94] Vrt. Luuk. 2:41–52. Siltä osin, kun Tuomaan lapsuusevankeliumin teksti vastaa Luukkaan evankeliumin tekstiä, käännös myös vastaa Kirkkoraamatun käännöstä. On kuitenkin syytä huomata, että suuresta yhdenmukaisuudesta huolimatta Luukkaan ja Tuomaan lapsuusevankeliumin versiot myös poikkeavat selvästi toisistaan.

[95] Juutalaisissa biografioissa monet uskonnolliset suurmiehet, kuten Mooses, Salomo ja Daniel, osoittivat ylivoimaisen älykkyytensä kahdentoista vuoden iässä (Bovon 1989, 155). Josefus viittaa Samueliin, joka alkoi profetoida kaksitoistavuotiaana (Antiquitates Judaicae 5.10.4, §348).

kohtusi hedelmän. Tällaista ylistettävää viisautta ja hyveellistä kunniaa emme ole koskaan nähneet emmekä kuulleet.” (5) Jeesus lähti sieltä äitinsä mukaan ja totteli vanhempiaan. Kaiken, mitä oli tapahtunut, Maria kätki sydämeensä pohtien sitä.[96] Jeesukselle karttui viisautta, ikää ja suosiota Jumalan ja ihmisten edessä. Hänelle…[97]

Vaihtoehtoinen evankeliumin alku, joka ei esiinny käsikirjoituksessa Codex Sabaiticus 259[98]

1 Kun oli syntynyt sekasorto, kuningas Herodes alkoi etsiä Jeesusta. Silloin Herran enkeli sanoi Joosefille: ”Nouse, ota lapsi ja hänen äitinsä mukaasi ja pakene Egyptiin pois Herodeksen näkyvistä,[99] sillä hänen miehensä etsivät lasta tuhotakseen hänet.” Jeesus oli tuolloin kahden vuoden ikäinen, kun hän meni Egyptiin. Kun he kulkivat viljapeltojen halki, he alkoivat katkoa tähkäpäitä ja syödä niitä.[100] Kun he saapuivat Egyptiin, he tulivat erään lesken taloon ja viipyivät siellä vuoden. Kun Jeesus näki heprealaisten lasten leikkivän, hän alkoi leikkiä heidän kanssaan. Hän otti suolatun kalan ja heitti sen veteen sanoen: ”Karista suola yltäsi ja ui vedessä.”[101] Kun naapuruston asukkaat näkivät, mitä oli tapahtunut, he ilmoittivat välittömästi leskelle, jonka luona Maria asui. Kun nainen kuuli tämän, hän meni nopeasti ulos ja ajoi heidät tiehensä.

2 Kun Jeesus kulki äitinsä kanssa pitkin kaupungin katuja, hän näki opettajan opettavan lapsia. Silloin kaksitoista varpusta laskeutui alas seinältä taistellen keskenään ja yhtäkkiä ne putosivat opettajan syliin. Nähdessään tämän Jeesus nauroi. Kun opettaja näki hänen

---

[96] Vrt. Luuk. 2:51; Luuk. 2:19.

[97] Käsikirjoituksen Codex Sabaiticus 259 teksti päättyy tähän, koska käsikirjoituksen loppu on turmeltunut. Tischendorfin resensiossa Ga teksti jatkuu seuraavasti: ”Hänelle olkoon kunnia iankaikkisesti. Aamen.”

[98] Teksti esiintyy Alain Delatten (1927, 264–271) editoimassa kreikkalaisessa 15. vuosisadalta peräisin olevassa, Ateenan kansalliskirjastossa säilytettävässä käsikirjoituksessa gr. 355. Tämä kreikkalainen käsikirjoitus on tunnettu samankaltaisuudestaan erästä Tuomaan lapsuusevankeliumin latinankielistä käännöstä edustavien käsikirjoitusten kanssa (ks. Kaiser & Tropper 2012, 932). Kreikkalainen teksti sisältyy myös teokseen Ehrman & Pleše 2011, 25–29.

[99] Matt. 2:13; vrt. myös Ps.-Matt. 17:1–2.

[100] Vrt. Mark. 2:23.

[101] Jeesuksen ihme muistuttaa ihmeestä, jonka Pietari teki teoksessa Pietarin teot (13). Pietari otti savustetun tonnikalan, heitti sen veteen ja kehotti sitä uimaan. Kaikki toteutui hänen sanansa mukaan.

nauravan, hän sanoi täynnä vihaa: ”Mitä näit, mikä sai sinut nauramaan.” Jeesus vastasi hänelle: ”Kuule, opettaja, sinun luoksesi tulee leski, jolla on mukanaan vähän vehnää. Hän on nähnyt vaivaa hankkiessaan sen. Täällä hän kaatuu ja levittää vehnän ympärilleen. Tämän tähden nämä varpuset taistelevat, siitä kuinka monta siementä itse kukin niistä voi saada.” Jeesus ei lähtenyt, ennen kuin toteutui se, mitä hän oli sanonut. Kun opettaja näki Jeesuksen sanojen toteutuvan, hän käski ajaa hänet ja hänen äitinsä ulos kaupungista.

3 Herran enkeli kohtasi Marian ja sanoi hänelle: ”Ota lapsi mukaasi ja lähde Juudean maahan. Ne, jotka väijyvät lapsesi henkeä, ovat kuolleet.”[102] Maria lähti Joosefin ja Jeesuksen kanssa, ja he saapuivat Kapernaumiin, Tiberiaksen alueen kaupunkiin, omalle kotiseudulleen.[103] Kun Jeesus Egyptistä käsin sai tietää <…>,[104] hän vetäytyi autiomaahan Herodeksen kuoleman jälkeen siihen asti, kunnes häly Jerusalemissa oli laantunut.[105] Minä, Jaakob,[106] aloin ylistää Jumalaa, joka oli antanut minun löytää viisauden kirjoittaa hänen nimissään kertomuksen Jeesuksesta. Aamen! Minä myös ajattelin, että on välttämätöntä ilmoittaa kaikille veljille, jotka eivät ole juutalaisia, mitä Herramme Jeesus Kristus teki sen jälkeen, kun hän oli syntynyt seudullamme Betlehemissä ja Nasaretin kylässä.[107] Näiden tapahtumien alku oli tämä.

---

[102] Vrt. Matt. 2:20. Merkille pantavaa Tuomaan lapsuusevankeliumin kertomuksessa on se, että sanat, jotka Matteuksella osoitetaan Joosefille, Tuomaan lapsuusevankeliumin vaihtoehtoisessa alussa sanotaan Marialle. Ylipäänsä Tuomaan lapsuusevankeliumin vaihtoehtoisessa alussa Marian rooli Jeesuksen huoltajana on selvästi näkyvämpi kuin Joosefin, alun ensimmäistä enkeli-ilmestystä lukuun ottamatta.

[103] Toisin kuin Matteuksella Tuomaan lapsuusevankeliumissa Jeesuksen ensimmäinen kotikaupunki ei ole Nasaret (Matt. 2:23) vaan Kapernaum, johon Jeesus Matteuksella muuttaa vasta kuultuaan Johanneksen vangituksi tulemisesta (Matt. 4:12–13).

[104] Lause on epätäydellinen eikä sisällä mainintaa Jeesuksen tietämisen kohteesta. Ehkä: ”…että häntä etsittiin, …” Joka tapauksessa lause on yllättävä edellisten lauseiden jälkeen, joissa kerrotaan Jeesuksen ahdistajien kuolemasta ja Marian ja muun perheen paluusta Galileaan.

[105] Tämä lause sekä tätä seuraavat lauseet muistuttavat Jaakobin protoevankeliumin loppua (25:1), paitsi että Jaakobin protoevankeliumissa Jaakob menee autiomaahan Herodesta piiloon, kun taas Tuomaan lapsuusevankeliumin vaihtoehtoisessa alussa Jeesus itse kätkeytyy Herodekselta.

[106] Tässä vaihtoehtoisessa alussa näyttää tärkeältä korostaa, että tekstin kirjoittaja on Jaakob eikä Tuomas. Ehkä tarkoituksena on näin lisätä tekstin taustalla olevan henkilön arvovaltaa.

[107] Teksti näyttää olettavan, että Nasaret on kylä Betlehemin alueella. Tämä ehkä selittää, miksi vaihtoehtoisen alun kohta 3 aiemmin väitti, että Maria, Joosef ja Jeesus eivät palanneet Egyptistä Nasaretiin (eli Betlehemin alueelle) vaan Kapernaumiin (eli Galileaan).